

of preparation of future teachers for professional and pedagogical communication] Dnipropetrovsk.

5. Melnychuk, O.S. (1985) *Etymologichnyi slovnyk ukraïnskoi movy: u 7 t.* [Etymological dictionary of the Ukrainian language: in 7 vols.]. Kyiv.

6. *Zakon Ukrainy «Pro vyshchu osvitu», «Pro doshkilnu osvitu»* [Law of Ukraine "On Higher Education", "On Preschool Education"].

7. *Kontseptsiiia Novoi ukraïnskoi shkoly* [The concept of the New Ukrainian School].

8. Kuzmina, N.V. (1990) *Professyonalizm lychnosti prepodavatelïa y mastera proyzvodstvennoho obuchenïa* [Professionalism of the personality of the teacher and master of industrial training]. Moscow.

9. Lotman Yu.M. (1996) *Vnutri mysl'yashchikh mirov. Chelovek - tekst - semi osfera – istoriya* [Inside thinking worlds. Man - text - seven osphere - history.]. Moscow.

10. Smyrnova, O.O. (2016) *Osoblyvosti formuvannya komunikatyvnoi kompetentnosti osobystosti.* [Features of formation of communicative competence of the person.]. Severodonetsk.

11. Sidorenko, V.V. (2011) *Komunikatyvna profesiohrama vchytelya ukraïns'koyi movy i literatury v umovakh pislyadyplomnoi pedahohichnoi osvity* [Communicative professional profile of a teacher of Ukrainian language and literature in the conditions of postgraduate pedagogical education]. Donetsk.

12. Morozov, S.M., Shkaraputa, L.M. (2000) *Slovnyk inshomovnykh sliv* [Dictionary of foreign words]. Kyiv.

13. Yakobson, R. (1975) *Lingvistika i poetika* [Linguistics and Poetics]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ПРИМА Раїса Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Наукові інтереси: теорія і методика професійної освіти

ЗАМЕЛЮК Марія Іванівна – кандидат педагогічних наук, викладач Луцького педагогічного коледжу

Наукові інтереси: теорія і методика професійної освіти

ТРИНДІОК Валентина Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, викладач Луцького педагогічного коледжу

Наукові інтереси: теорія і методика професійної освіти

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

PRIMA Raisa Mykolayivna - Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Primary Education, Volyn National University named after Lesya Ukrainka

Circle of research interests: theory and methods of vocational education

ZAMELYUK Maria Ivanivna - Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer at Lutsk Pedagogical College

Circle of research interests: theory and methods of vocational education

TRYNDYUK Valentyna Anatoliivna - Candidate of Pedagogical Sciences, Lecturer at Lutsk Pedagogical College

Circle of research interests: theory and methods of vocational education

Стаття надійшла до редакції 22.09.2020

УДК 37.01

DOI: 10.36550/2415-7988-2020-1-191-28-33

САДОВИЙ Микола Ілліч –

доктор педагогічних наук, професор,

завідувач кафедри теорії і методики технологічної підготовки,

охорони праці та безпеки життєдіяльності

Центральноукраїнського державного педагогічного університету

імені Володимира Винниченка

e-mail: smikdpu@i.ua

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6582-6506>

ПРИНЦИПИ ІСТОРИЗМУ ТА СИНЕРГЕТИКИ У СТАНОВЛЕННІ ВИТОКІВ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В ЦДПУ ІМ. В. ВИННИЧЕНКА.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Реалізація принципу історизму в освітньому процесі сприяє формуванню у студентів, насамперед ключових компетентностей. Вивчення історії зародження, розвитку та становлення того чи іншого підрозділу університету дозволяє визначити структурно-логічну схему створення матеріальної бази, кадрового потенціалу, тенденцій, біографічних даних. Ґрунтовної історії розвитку кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці і безпеки життєдіяльності (ТМТПОПБЖ) нині не створено, що і є актуальністю проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На фізико-математичному факультеті за редакції декана

Р.Я.Ріжняка створено історію факультету, де є інформація про кафедру [1]. С.І.Шевченко також досліджував історію університету, де є згадки про кафедру [4]. В.В.Постолатій надрукував посібник з історії університету [2]. У Наукових записках можна зустріти окремі фрагменти щодо діяльності кафедри в різні періоди [3]. П.Г.Холявенко підготував рукописні спогади про свій життєвий шлях та діяльність у Кіровоградському державному педагогічному інституті ім. О.С.Пушкіна [7]. Проте детального аналізу етапів зародження та становлення кафедри ТМТПОПБЖ немає.

Мета статті полягає у здійсненні історичного аналізу періоду становлення кафедри ТМТПОПБЖ впродовж 1957-1997 років.

Виклад основного матеріалу дослідження. По завершенню Великої Вітчизняної війни підготовку учителів праці у шкільних майстернях в Кіровоградському державному педагогічному інституті ім. О.С.Пушкіна поклали на кафедру фізики. Інститут мав авторитет, добрі традиції, матеріальну базу і відповідні кадри. Цими питаннями на фізико-математичному факультеті займалися демобілізований з лав Червоної Армії капітан П.Г.Холявенко – декан фізико-математичного факультету з 1946 по 17.01.1962 р., декан загальнонаукового факультету з 1962 по 1963 р. [7], фронтовики А.Н.Корсунський (заступник декана 1946 - 1967 р.). Й.А.Захальов – завідувач кафедри фізики (1959-1971 р.), Ректором інституту з 1957 по 1978 р. був Ф.Г.Овчаренко [2; 4].

Історія кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці і техніки безпеки має два періоди активного розвитку 1957 - 1967 роки; та 1993

до теперішнього часу та період пасивного розвитку 1967-1993 р.

Аналіз архівних матеріалів Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка показав, що зародження спеціальності з трудового навчання датується 1957 роком, коли на кафедрі фізики було введено додаткову спеціалізацію «Праця у шкільних навчальних майстернях».

Набутий досвід дав можливість у 1961 р. створити кафедру загально-технічних дисциплін для підготовки учителів загально-технічних дисциплін та праці у шкільних навчальних майстернях з 5-річним терміном навчання. Завідували кафедрою призначено кандидата технічних наук, доцента М.К.Іпатова.

Згідно зарплатної довідки тоді на кафедрі фізики працювали Й.А.Захальов (завідувач), І.З.Ковальов, Я.Б.Дейчман, О.Л.Волков, О.І.Гриденко; а на кафедрі загально-технічних дисциплін М.К.Іпатов завідувач, кандидат технічних наук доцент (рис.1); старший викладач О.І.Мінін, викладачі А.М.Константинов і М.А.Раскевич; асистент В.В.Пустовіт.

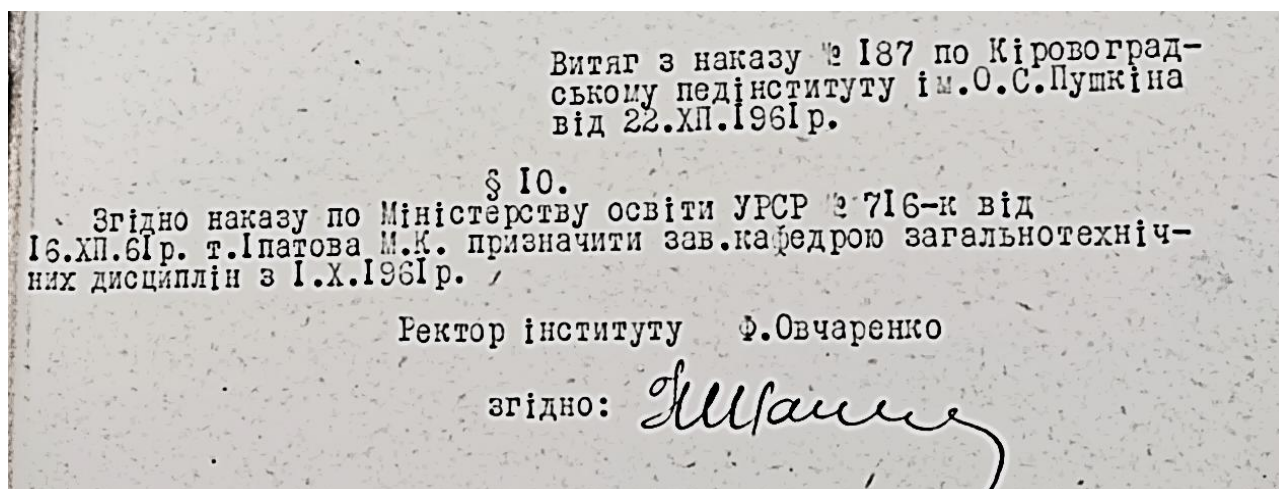

Рис.1. Зарплатна довідка

Кафедра забезпечувала навчання технічної механіки, електротехніки, радіотехніки, основ машинознавства, машинознавства з автотракторним практикумом, технологій обробки дерева та металів із практикумом у навчальних майстернях, навчального кіно, фотографії, методики праці в шкільних навчальних майстернях, виробничу практику тощо. Столярна майстерня була оснащена фугувальним, рейсмусовим, токарними, свердильними й іншими верстатами, а механічна промисловими токарними, фрезерними, свердильними та стругальними верстатами. Навчальний план передбачав опануванням

технологічними операціями з ручної та механічної обробки матеріалів у шкільних майстернях середньої школи для хлопців. Дівчата оволодівали спеціальністю медичної сестри цивільної оборони.

У квітні 1962 р. Київський державний університет ім. Т.Г.Шевченка на базі утворених кафедр в Кіровоградському педагогічному інституті ім. О.С.Пушкіна організував загальнонауковий факультет [5]. Ректор Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка 27 квітня 1962 р. призначив П.Г.Холявенка деканом цього факультету за поданням Кіровоградського міського комітету Комуністичної партії України (рис.2).

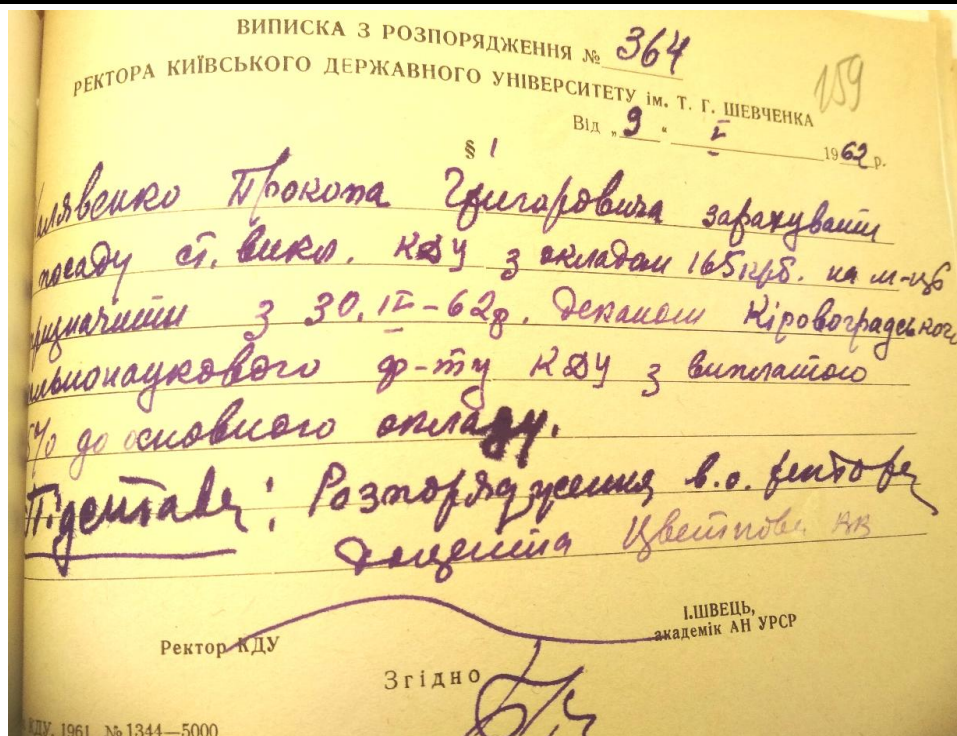

Рис.2. Виписка з розпорядження ректора Київського державного університету ім. Т.Г.Шевченка.

У вересні 1963 р. кафедра загально-технічних дисциплін переведена до складу фізико-математичного факультету, а загальнонауковий факультет було ліквідовано. Завідувачами кафедри були доценти Д.М.Лужковський (1963-1964), Г.О.Дубовов (1964-1967). В.В.Чубар у 1962 р. здобув спеціальність «Фізика та ЗТД».

В ці роки було переоснащено столярну, слюсарну, механічної обробки металу майстерні, створено лабораторію із матеріалознавства, фотолабораторію, лабораторію для електромонтажних робіт й радіотехнічних приладів, автотракторну лабораторію. До 70-х років ХХ ст. у столярній майстерні працював навчальний майстер О.Т.Хромочкін, у механічній майстерні навчальні майстри І.С.Шостак, М.К.Мошинський, А.Д.Медведєв, А.М.Охота, І.Й.Терентьєв, М.А.Раскевич [8].

Придбано та обладнано для навчання два вантажних та легкові автомобілі, трактор, декілька мотоциклів, створено необхідне навчально-методичне забезпечення, класи автосправи і мотоцикла, що забезпечувало проведення практичних занять з автосправи. Заняття проводили Л.Г.Козак, а з керування мотоциклом лаборанти В.І.Ярошенко, А.А.Дишловий, А.Ф.Можний. Після завершення вивчення курсів дисциплін та набуття практичних навичок водіння транспортних засобів студенти складали відповідні екзамени в Державній автоінспекції й одержували посвідчення на право керування вантажним автомобілем або мотоциклом. Зокрема, посвідчення водія одержали ще студентами М.І.Садовий (нині доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони

праці та безпеки життєдіяльності), В.В.Чорний (чемпіон інституту з мотоспорту), О.О.Демченко (заступник голови ради ветеранів), І.П.Александров (голова Новоархангельської районної ради депутатів), В.О.Мартиновський (викладач профтехучилища), В.В.Чубар (доцент кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності), М.П.Лебедик (кандидат педагогічних наук Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г.Короленка), П.Коба (викладач технікумі м. Дніпропетровськ), В.Сиволап (викладач Центральноукраїнського технічного університету), В.Каськов (інженер Кіровоградського радіозаводу) та ін. Для проведення профорієнтаційної роботи частина студентів відряджалися на мотоциклах до середніх шкіл області. У 1965 р. завершив навчання на спеціальності «Загально-технічні дисципліни» В.П.Барабаш, який у 1976-1980 роках працював завідувачем кафедрою педагогіки інституту.

З матеріалів Архівного відділу університету не випливає необхідності ліквідації кафедри загально технічних наук, але вона у 1967 р. приєднана до кафедри фізики, якою керував доцент Й.А.Захальов. У зв'язку з цим столярну майстерню законсервовано, а слюсарна та механічна майстерні й окремі навчальні кабінети використовувались студентами спеціальності «Фізика» при вивченні окремих спецкурсів: фотосправа, спецпідготовка, автосправа, токарна справа, машинознавство. Випуск учителів трудового навчання припинився.

На кінець 70-х - початок 80-х років ХХ ст. досить гостро проявилась тенденція до зменшення кількості абітурієнтів в тому числі і на фізико-математичному факультеті. В цей період широкого

розвитку набув розвиток навчально-виробничих комбінатів, де навчалися як міські, так і сільські школярі, навчально-виробничі бригади (започатковано у Північній Америці у 1840 р., в СРСР в 30-х роках минулого століття), підсумки роботи яких щорічно проводилися в області на самому високому рівні.

В свою чергу матеріальна база, викладацький склад кафедри фізики дозволяли запровадженню спеціалізації з трудового навчання. Після детального обговорення проблеми було зроблено висновок про необхідність розпочати роботу із відновлення підготовки й учителів трудового навчання. Здійснювався пошук оптимальних шляхів вирішення проблеми. У 1984 році на базі кафедри фізики створено дві кафедри: фізики та кафедру методики фізики й ТЗН. До навчального плану було додатково включено дисципліни, які давали можливість формувати у студентів предметну компетентність з трудового навчання. В цей період захистили дисертації і стали кандидатами фізико-математичних (або технічних) наук В. І. Сірий, І. Ю. Ткачук, Л. О. Волков, Ю. М. Мамонтова, О. М. Царенко; кандидатами педагогічних наук С.П.Величко, М.І.Садовий, В.П.Вовкотруб, В.В.Чубар [8] та ін.

Активізувалася робота факультативів, які забезпечували формування у студентів знань з методики трудового навчання у шкільних майстернях середніх шкіл. Керівництво факультету усвідомлювало необхідність формування умінь та навичок студентів в освоєнні роботи шкільних токарних, свердлильних та інших типів станків, обробки металів, деревини, електромонтажних робіт і продовжило роботу з подальшого розвитку факультету. На той час столярна, слюсарна та механічна майстерні розміщувалися у напівпідвальних приміщеннях, що не відповідало правилам техніки безпеки. У 1986 році державним інспектором з охорони праці В.О.Сидоровим їх було закрито.

У 1988 році за ініціативою декана фізико-математичного факультету (за сумісництвом секретар парткому Компартії України інституту) кандидата педагогічних наук М.І.Садового та проректора з наукової роботи доцента С.Г.Мельничука на подвір'ї інституту на місці підсобних приміщень розпочато будівництво гаражів для автомобілів і механічної майстерні (перший поверх) та столярної й слюсарно-механічної майстерень (другий поверх), підвалів для зберігання овочів інститутської їдальні. Декан факультету створив бригаду студентів, які щойно повернулися з лав Радянської Армії в складі Е.Сірика (нині доцент кафедри загальної фізики та методики її викладання), А.Клюваченка, О.Сахна, С.Лелеки, О.Тарасюка, Г.Тарасова, В.Бражніченка, В.Устенка, В.Фурсенка, М.Ткаченка, М.Баланюка, Г.Шульги, О.Когерги, О.Мартинюка. Вони завершили будівництво у 1989 р. Відповідальну роботу із закладки цеглою кутів приміщення виконував студент А.Клюваченко, інші

здійснювали кладку стін. Всі вони стали успішними у житті [6].

На факультеті запроваджено ефективне студентське самоврядування: Геннадій Френкель – студентський декан, нині начальник управління освіти м. Світловодська, Микола Живанов – секретар комітету комсомолу, нині завідувач сектору митного оформлення «Побузьке» митного поста «Кіровоград-центральний», Валерій Радул – голова профкому студентської профспілки, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту університету, Алла Трофімова – голова ради гуртожитку, нині заступник голови Компаніївської РДА. Визначений актив спільно з деканатом управляв всіма ділянками роботи: успішність, відвідування занять, надання допомоги студентам, відрахування з числа студентів, культмасова робота, дискотека, організація студентської роботи в гуртожитку, влаштування на роботу за сумісництвом, студентські будівельні та сільськогосподарські загони, розподіл стипендій, поселення в гуртожиток, самообслуговування у прибиранні аудиторій [6] та ін.

В період з середини 60-х до 80-х років ХХ століття в університеті був потужний студентський комсомольський рух будівельних та сільськогосподарських загонів. Будівельні студентські загони працювали в Норильську, Тюмені, Криму, на спорудженні залізничної гілки Помічна-Долинське (через Бобринець). Зокрема, М.Шульга очолював будівельний загін «Тюмень-2», який здійснював будівництво залізничної колії до теплової електростанції №2 у м. Тюмені [9].

Сільськогосподарські загони успішно працювали в основному у колгоспах та радгоспах. За півтора-два місяці канікул студенти заробляли від двох до десяти сумарних річних стипендій. Командир загону «Ташлицький» Наталя Поривай (Сіра) у 1984-1986 роках забезпечувала успішну діяльність у насінневому радгоспі в с. Плетений Ташлик Маловисківського району, була нагороджена урядовою медаллю «За трудову доблесть».

На Знам'янському овочевому консервному заводі м. Знам'янки працював сільськогосподарський загін, командир загону Ленінський стипендіат В.Баранова. Студенти забезпечували повний цикл робіт починаючи із зібрання овочів на полі і відвантаження готової продукції у сферу торгівлі.

На факультеті починаючи із 1988 року було запроваджено систематичні змагання КВК між командами викладачів та студентів. Капітаном першої команди викладачів був декан факультету доцент М.І.Садовий, у наступні роки його замінив доцент О.М.Вороний. Перше змагання виграла команда викладачів. Із 17 конкурсів 14 виграла викладачі за загального рахунку 124: 112 з порівняно невеликою перевагою. Такі змагання припинилися у 1991р.

Студентську команду КВК очолювала І.Полух, режисером була Н.Фрунзе.

Студентське самоврядування та професійну зайнятість повністю організовувало і контролювало

молодіжне життя у гуртожитку. На першому поверсі секретар комсомольської організації факультету М.Живанов організував добре оснащену технічними засобами, кращу в м. Кіровограді дискотеку.

Рада гуртожитку забезпечила в кімнатах, на кухні, в підсобних приміщеннях всі умови для облаштування, навчання та відпочинку. Налагоджено чергування студентів на прохідній гуртожитку та на кожному блоці. В рекреаціях на кожному поверсі блоків виконано специфічні проекти: студентський декан Г.Френкель на другому поверсі обладнав гірку, де стікав струмочок води з водоспадом та куточок відпочинку (керівник доцент В.І.Сірий); на другому поверсі встановлено тенісний стіл (студент М.В.Живанов, доцент М.М.Балан); на третьому поверсі стояли пральні машини (А.В.Трофимова, комендант гуртожитку); на четвертому – швейна майстерня (викладач ПТУ №2 В.М.Легедза); на п'ятому – працював добре оснащений матеріально гурток «Охота на лисиць» (доцент В.І.Сірий, старший лаборант А.І.Ковальчук); на шостому – засідала рада гуртожитку (голова ради гуртожитку А.В.Трофимова); на сьомому – навчалися радіотелеграфісти (доцент В.І.Сірий, старший лаборант А.І.Ковальчук); на восьмому – працювала колективна любительська радіостанція на коротких та ультракоротких хвилях (доцент В.І.Сірий, завідувачі кабінетами кафедри М.Д.Мошинський, П.В.Сірик).

На базі кафедри спільно з обласним ДТСААФ було створено взвод радіологічної розвідки – командир взводу старший викладач М.І.Садовий, заступник командира завідувач лабораторії спецфізпрактикуму П.В.Сірик. Взвод був оснащений двома мобільними радіостанціями, новітніми дозиметрами, хімічним та фізичним обладнанням, спеціальною формою одягу та ін. Він складався із 20 студентів і займав перші місця у змаганнях ЗВО регіону [6].

Характерною особливістю роботи кафедри – тісний зв'язок із ветеранами кафедри.

У 80-х роках минулого століття постала необхідність у підготовці учителів трудового навчання для восьмирічних та середніх шкіл. Практичне реалізація відродження освітнього процесу з підготовки вчителів трудового навчання та технологій в інституті розпочато у 1993 р. Проректор з наукової роботи процесор С.Г.Мельничук, доц. А.Б.Рацул та старший викладач Л.В.Бабенко сформуливали навчально-матеріальну базу, що складалася з столярної, слюсарної та механічної майстерень фізмату, обладнання спеціальної хімія-біологія й географія-біологія природничо-географічного факультету, навчальних приміщень педагогічного факультету та навчальних майстерень профтехучилища №2. Підібрано науково-педагогічні кадри, майстри, лаборанти, створено навчально-методичне забезпечення, ліцензовано спеціальність «Праця та прикладна творчість», оголошено набір на перший курс. У вересні 1994 на першому курсі навчалось 30 студентів, відповідно до ліцензованих

обсягів. Завідувачем кафедри призначено доцента А.Б.Рацула, якого невдовзі замінив старший викладач Л.В.Бабенко [1].

У березні 1996 року в приміщенні факультету фізичного виховання створено інженерно-педагогічний факультет, який мав вирости у потужний факультет підготовки учителів трудового навчання. Деканом призначений старшого викладача Л.В.Бабенка. Кафедру «Праці та прикладної творчості» очолював запрошений до інституту професор А.Г.Щеколдін.

Дисципліни з технології кулінарної справи студенти вивчали на базі професійно-технічного училища № 2. Заняття проводила заступник директора училища В.М.Легедза. Впродовж першого року навчання студенти одержували робітничу спеціальність повара, та столяра-геслі, педагогічну практику проходили в закладах відпочинку на узбережжі Чорного моря та в освітніх закладах області.

Л.П.Зарічна – майстер виробничого навчання забезпечувала теоретичну частину навчального предмету конструювання, моделювання й технології швейних виробів без належної практичної бази. Швейні вироби виготовляли в основному вручну.

У 1996 році університету передано корпус реорганізованого колишнього професійно-технічного училища побутового обслуговування №18 (провулок Театральний, 8). Матеріальна база кафедри поповнилася чотирма універсальними та двома спеціальними швейними машинами, петельним напівавтоматом, які були значно зношені, передано велику кількість навчальної і методичної літератури з технологій, конструювання швейних виробів, швейного обладнання та матеріалознавства. Після виходу на пенсію Л.П.Зарічної її замінила старший викладач, кандидат технічних наук О.В.Єжова [1].

На початку 1996-1997 навчального року інженерно-педагогічний факультет зазнав реорганізації. З ініціативи проректора з навчально-методичної роботи професора Б.В.Кучинського та декана фізико-математичного факультету доцента О.М.Царенка у січні 1997 року на фізико-математичному факультеті створено кафедру загально-технічних дисциплін та методики трудового навчання. Студентів, що навчалися на спеціальності «Трудове навчання і прикладна творчість», переведено на новостворену ліцензовану спеціальність «Трудове навчання і основи інформатики». Завідувачем кафедри призначено доцента В.В.Чубаря. Кафедра стала випусковою з підготовки фахівців із двох спеціалізацій: трудове навчання у шкільних майстернях середніх шкіл та інформатики. Зокрема, у 2000 році успішно завершила навчання і одержала спеціальність «Трудове навчання та основи інформатики» нині доцент О.В.Абрамова.

Таким чином на початку 1997 р. завершено створення кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці і безпеки життєдіяльності, яка успішно функціонує донині.

Висновки з дослідження та перспективи подальших розробок. В ході дослідження виявлено кадровий склад кафедри, який впродовж 1957-1997 років забезпечував підготовку фахівців з трудового навчання; створення належної матеріальної бази, методичного забезпечення; організації освітнього процесу; студентського самоврядування.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Фізико-математичному факультету – вісімдесят: витоки, становлення, сьогодення, перспективи / Авраменко О.В., Алексєєва С.І., Ганжела І.П. та ін.; за ред. Р.Я. Ріжняка. Кіровоград : КОД, 2010. 160 с.
2. Постолатій В.В. Педагогічна освіта на Кіровоградщині (1865–1965 рр.). Кіровоград : Нашвидав, 2006. 144 с.
3. Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка – 95 років в історії та розвитку Центральної України. Тексти доповідей регіональної наукової конференції / ред. кол. О.А.Семенюк та ін. Кіровоград : КДПУ, 2017. 160 с.
4. Шевченко С.І. Історія Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка (1964–1999 рр.). Кіровоград : ВО «Акорд», 2005. 126 с.
5. Яловий Ф.З. У нас на загальнонауковому. *Кіровоградська правда*. 1965. 14 травня.
6. Садовий М.І., Трифонова О.М. Невідомі сторінки із життя І.Є. Тамма. *Наукові записки. (Серія: Історичні науки)*. Кіровоград : РВВ КДПУ імені В. Винниченка, 2015. Вип. 22. С. 199-208.
7. Холявенко П.Г. Життєвий шлях. Рукопис. 82 с.
8. Архів ЦДПУ імені Володимира Винниченка.
9. Дробін А.А., Трифонова О.М. Садовий Микола Ілліч: становлення науковця, педагога, новатора. Кіровоградський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка – 95 років в історії та розвитку Центральної України: тексти доповідей регіональної наук. конф. Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017. С. 33-37.

REFERENCES

1. Avramenko, O.V., Aliksieieva, S.I., Hanzhela, I.P. etc. (2010) *Fizyko-matematychnomu fakultetu – visimdesiat: vytoky, stanovlennia, sohodennia, perspektyvy* [Faculty of Physics and Mathematics - eighty: origins, formation, present, prospects]. Kirovohrad
2. Postolati, V.V. (2006) *Pedahohichna osvita na Kirovohradshchyni (1865–1965 rr.)* [Pedagogical education in the Kirovohrad region (1865–1965)]. Kirovohrad.

3. *Kirovohradskiy derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Volodymyra Vynnychenka – 95 rokiiv v istorii ta rozvytku Tsentralnoi Ukrainy . Teksty dopovidei rehionalnoi naukovoii konferentsii* (2017) [Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko - 95 years in the history and development of Central Ukraine. Texts of reports of the regional scientific conference]. Kirovohrad.

4. Shevchenko, S.I. (2005) *Istoriia Kirovohradskoho derzhavnoho pedahohichnoho univestytetu imeni Volodymyra Vynnychenka (1964–1999 rr.)* [History of Kirovohrad State Pedagogical University named after Volodymyr Vynnychenko (1964–1999)]. Kirovohrad

5. Yalovyi, F.Z. (1965) *U nas na zahalnonaukovomu* [We have a general science].

6. Sadovyi, M.I., Tryfonova, O.M. (2015) *Nevidomi storinky iz zhyttia I.Ie. Tamma* [Unknown pages from the life of I.Ye. Tamma]. Kirovohrad.

7. Kholiavenko, P.H. *Zhyttievi shliakh. Rukopys* [Way of life. Manuscript].

8. *Arkhiv TsDPU imeni Volodymyra Vynnychenka* [Archive of the Volodymyr Vynnychenko Central State Pedagogical University].

9. Drobin, A.A., Tryfonova, O.M. (2017) *Sadovyi Mykola Illich: stanovlennia naukovtsia, pedahoha, novatora* [Sadovyi Mykola Illich: becoming a scientist, teacher, innovator]. Kirovohrad.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

САДОВИЙ Микола Ілліч – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики технологічної підготовки, охорони праці та безпеки життєдіяльності Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка.

Наукові інтереси: історія науки і техніки, дидактика фізики, трудового навчання, технологій, професійної освіти.

INFORMATION ABOUT AUTHOR

SADOVYI Mykola Illich – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Theory and Methods of Technological Training, Occupational Safety and Health of the Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: history of science and technology, didactics of physics, labor training, technology, vocational education.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2020